

nin geçirdiği evrim ikincil plana itilmiştir. Bizce son yıllarda hayli yeni bilgi ve yorum getiren çalışmalara bakmak bile bu konuda önemli bir katkı sağlayabilirdi ve galiba 19. yüzyılda Osmanlı yönetiminin modernleşmesini taşra örgütünü ele almadan yorumlamak imkânsızlaşıyor. Bu konuda bazı aydınlatıcı monografilerin yazar tarafından kullanılmaması da bunu gösteriyor. (Mübeccel Kıray, *Örgütleşmeyen Kent İzmir*, İlhan Tekeli, *Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi*, TA 5, 2100, Necdet Sakaoğlu *Amasra*, 1966 vs...). Yazarın siyasi partiler, politik modernleşme gibi konularda (sah. 292 ve devamı) niçin ısrarla bir grup yazarı kullanıp bu alanda ünlü bazı kaynakları hiç kullanmadığı anlaşılır gibi değildir. Örneğin Tarık Zafer Tunaya'nın, *Siyasal Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, özellikle *Siyasi Partiler*'i, gene dönemin bürokratik reformlarını veya düzenlemelerini anlamak için Prens Sabahattin ve taraftarlarının ve karşıt görüşlerin ele alınmaması. Bu literatüre başvurulmayınca imparatorluğun son zamanlardaki merkez bürokrasisinin sorunları ve Cumhuriyete devrettiği yapının bir yönü karanlık kalıyor.

Bu tartıştığımız konular herşeye rağmen saygıdeğer bir araştırma ve bir sentez denemesinin yarattığı sonuçtur. Findley'in bu konuda uzun bir zaman için önemini koruyacak bir çalışma yaptığı açıktır.

PETER B. GOLDEN, *Khazar Studies (An Historico-Philological Inquiry into the Origins of the Khazars)*, Akademiai Kiado, Budapest 1980, 2 cild (A IV/5432)

Hazarlar yakın zamanlara kadar bağımsız bir araştırma konusu olmaktan çok, Rus, Bizans, Macar tarihçilerinin ilgi alanı içinde araştırılmıştır. Bunlardan Artamanov Hazarlar üzerinde ilk bağımsız etüde yönelenlerdendir. Gene proto-macar tarihi için bu dala yönelen Gyula Neméth de Hazarlar üzerindeki bilgilere önemli katkıda bulunan bir araştırmacıdır. Zajanckowski'nin 1947 de Hazarlar üzerine neşrettiği etüd, Sovyet filologlarından sonra yeni bir dönemin başlangıcı sayılır. Golden, Hazarların menşei üzerindeki bazı tartışmalara girdikten sonra (Sabir, Avar, Hun) gibi elemanların kısa değerlendirmesini yapıyor ve hiç değilse yönetici grubun Köktürklerden geldiğini söyleyerek devam ediyor. I. cilt ikinci bölümde Hazarların kökeni hakkındaki kurumlara değinen yazar, Hazar hanlığının 630 da başlayan tarihine giriyor. Hazar kaynaklarının azlığı dolayısıyla bu konu Latin, Bizans, Gürcü, Arab, Fars, İbrani kaynaklarından etüd edilmektedir. Yazar, tezini etimolojik notlar ve karşılaştırmalı tarihi filolojik verilerle destekliyor. 252 adet tıpkı basım orijinal vesika ikinci ciltde toplanmıştır. Bunlar muhtelif arşiv ve kütüphanelerde yer almaktadır.

Hazarlar ilk ortaçağlarda, Maveraunnehr ve Kafkasya tarihinde önemli rol oynayan bir kavimdir. Musevi dinini kabul eden bu kavim, eski slav ve macar tarihi için de önemli bir tarih kesitini meydana getirmektedirler.

III. bölümde, Hazarların toplumsal kurumları, ticaret ve kültürleri ele alınmakta ayrıca ortaçağlar boyunca güney Rusya'da yaşayan kavimler üzerinde de

durulmaktadır. IV. bölümde Hazar isimlerinin etimolojisi üzerinde tahliller yer almaktadır.

KARL TEPLY, *Türkische Sagen und Legenden um die Kaiserstadt Wien*, Hermann Böhlau, Wien - Köln - Graz 1980 (A IV/5232)

Avusturyalı yazar Türkçe bilmiyor. Kitapta tanınmayan veya işlenmeyen Osmanlıca kaynakların kullanılıp onların tartışılması söz konusu değil... Yazar sadece türkologların yayınladıkları kaynaklara, incelemelere dayanıyor. Bunların da hemen hepsi Avusturyalı ve Alman uzmanların kaleme aldıkları... Eserde Viyana muhasarası ile ilgili olduğu söylenen ve doğuşu ona bağlanan bazı Türk menkıbelerinden söz ediliyor. Karşılaştırmalı bir tenkit yapmak yazar için imkansız... Özellikle (Goldene Apfel-Kızıl Elma, 35-73 sah.) mitinin ele alındığı bölüm, bu konuda okuyucuya yeni veriler getirecek bazı sorunları aydınlatacak güçte değil, kitapta ele alınan menkıbeleri bazen ilgiyle izlememek elde değil, ama edebiyat tarihçiliğinin en zor, en çok lisan bilgisi ve literatür tanımayı gerektiren bir dalı menkıbelerdir. Teply'nin bu konudaki nakil ve yorumlarından ne derecede yararlanılabileceğini zamana ve okuyucunun bilgisine bırakıyoruz.

LIVIO MISSIR REGGIO MAMACHI DI LUSIGNANO, *L'Europe avant L'Europe*, Arts et Voyages, Collection "Inédits" 1979 (A IV/5229)

Osmanlı imparatorluğundaki Belçikalı misyoner ve seyyahların 19. Yüzyıl boyu tuttıkları raporlar ve gündelikleri toplayan bu belge kitabın, birinci bölümü Belçikalı seyyahlara, ikinci bölümü Belçikada yayınlanan seyahatnamelere aittir. Burada Melling, Lamartine, Victor Hugo, Chateaubriand gibi yazarlar da yer alıyor. Teferruatlı bir külliyat değil, bir rehber kitabıdır. Ek - de İzmir bölgesindeki Belçika konsolosları, bunların faaliyet ve raporları hakkında bilgi yer alıyor.

ZAKİR ŞÜKRİ EFENDİ (*Mecmua-i Tekaya*) *Die Istanbuler Derwisch Konvente und ihre Scheiche*, yayınlayan: Klaus Kreiser, Klaus Schwarz Verlag, 1980 (A IV/5644)

K. Kreiser M. Serhan Tayşının elindeki transkripsiyon metnin üzerinde bir emandasyon çalışması yapmış (Kreiser bazı imlâ birleştirmeleri dışında birşey yapmadığını belirtiyor) ve yayına hazırlamış. Hazırladığı indeks yayını kullanımını kolaylaştıran bir katkıdır. Böylece bu eser bir yerde 19. asır İstanbulunda tekke-lerin sayısı, şeyhleri vs. ile ilgili bilgiler verdiği gibi, şehrin tarihi topografyasını tetkik için de yararlı olacaktır.